

POTENSI PELANCONGAN KESIHATAN DI MALAYSIA

Johan Afendi I. & Mohamad Zaki A.

ABSTRAK

Trend pergerakan pelancong dunia sentiasa berubah semenjak tahun 1950an. Era globalisasi dan arus kemodenan yang melanda kebanyakan negara pada masa kini memberi kesan terhadap perubahan citarasa dan kehendak pelancong. Oleh itu, beberapa konsep pelancongan minat tertentu (special interest tourism) diperkenalkan seperti pelancongan berasaskan alam semulajadi (ecotourism), pelancongan luar bandar yang mempunyai unsur-unsur pertanian (agrotourism), konsep pelancongan warisan sejarah (cultural and historic tourism), pelancongan pengembaraan (adventure tourism), pelancongan sukan dan pelancongan kesihatan. Kertas seminar ini akan membincangkan mengenai maksud pelancongan kesihatan, potensinya di Malaysia meliputi kedudukan geografi, sumberjaya sedia ada, sasaran pelancong, insentif yang diberikan kerajaan, kemampuannya dalam memenuhi permintaan semasa pelancong dan tindakan-tindakan yang perlu diambil bagi menggalakkan perkembangannya.

PENGENALAN

Pasaran pelancongan antarabangsa telah mengalami perubahan semenjak 1950an. Ini disebabkan masyarakat dunia terutamanya di negara-negara maju dan sebilangan negara yang sedang membangun menikmati taraf sosioekonomi yang semakin baik. Majoritinya menerima pendidikan, mempunyai pekerjaan, memperoleh gaji yang setimpal, insentif daripada majikan dan kerajaan yang menyumbang peningkatan kuasa berbelanja serta mempunyai masa lapang yang panjang. Selain itu, perubahan sosiodemografi juga mempengaruhi permintaan terhadap perjalanan meliputi penduduk aktif mengikut umur, lambat mendirikan rumah tangga, keluarga yang mempunyai dua pendapatan, pasangan yang tidak mempunyai anak dan kewujudan ramai individu dewasa. Perilaku pelancong kini menjadikan kepuasan daripada aktiviti yang dilakukan sebagai matlamat utama berbanding wang yang dibelanjakan untuk perjalanan.

Konsep pelancongan kesihatan bukanlah satu perkara baru kerana telah wujud semenjak Zaman Rom di mana golongan bangsawan melakukan aktiviti mandian air panas di beberapa bandar utama. Pada abad ke-17, konsep ini diberi nafas baru dengan pembinaan beberapa resort moden (Lowenthal, 1962 dalam Hall, 1992). Selain itu, tempoh pelayaran yang lama ke sesuatu tempat dan perubahan iklim menyebabkan mereka mengunjungi pusat-pusat rawatan untuk berehat dan meningkatkan tahap kesihatan (Hall, 1992 merujuk Mathieson & Wall, 1992; Wright, 1988). Kesan permodenan telah mendorong kekerapan individu melakukan perjalanan serta kesedaran masyarakat tentang kepentingan menjaga kesihatan menyebabkan konsep ini berkembang dengan ketara di beberapa negara seperti Austria, Perancis, Jerman, Israel dan Switzerland.

Industri pelancongan yang pesat semenjak 1950 menyebabkan konsep ini berkembang pesat ke seluruh dunia. Ia dikategorikan sebagai pelancongan minat tertentu (special interest tourism) yang mendapat permintaan tinggi daripada masyarakat negara maju kerana membantu mengurangkan tekanan, mendapat rawatan terhadap penyakit yang dihadapi serta meningkatkan taraf kesihatan akibat kesibukan bekerja, kurang rehat, diet tidak seimbang dan cabaran hidup.

PELANCONGAN KESIHATAN

Ramai penulis mempunyai persepsi tersendiri mengenai pelancongan kesihatan. IOUTO (1973) dalam Hall (1992) berpendapat pelancongan kesihatan adalah :

'The provision of health facilities utilizing the natural resources of the country, in particular mineral water and climate'.

Hall (1992) merujuk kepada Van Sliepen (dalam Goeldner, 1989) berpendapat pelancongan kesihatan adalah :

'Staying away from home, health [as the] most important motive, and done in a leisure setting'.

Berdasarkan kedua-dua definisi diatas, dapat difahami pelancongan kesihatan adalah perjalanan ke destinasi bertujuan meningkatkan kesejahteraan kesihatan.

Menurut Van Sliepen (1989) dalam Hall (1992), segmen pasaran pelancongan kesihatan dapat dikategorikan kepada lima meliputi :

- i. Aktiviti hiburan dibawah sinaran matahari.
- ii. Melibatkan aktiviti kesihatan tetapi bukan tujuan utama perjalanan (pelancongan pengembaraan, pelancongan sukan, berbasikal, mendaki gunung dan bermain golf).
- iii. Bermotifkan kesihatan dengan menaiki kapal persiaran ke destinasi berlainan iklim.
- iv. Perjalanan untuk sauna, urutan dan aktiviti-aktiviti kesihatan lain (resort spa).
- v. Rawatan perubatan.

Kebanyakan bandar utama di dunia dan destinasi pelancongan luar bandar menyediakan produk-produk berasaskan pelancongan kesihatan seperti pusat-pusat rawatan tradisional dan moden serta taman rekreasi dan taman herba. Pelancong yang datang ke bandar atas pelbagai urusan memilih menggunakan produk-produk ini untuk merehatkan badan dan minda. Harga yang ditawarkan adalah berpatutan dengan jenis perkhidmatan yang dikehendaki.

KEKUATAN DAN CABARAN

Berdasarkan segmen pasaran kesihatan yang dikemukakan oleh Van Sliepen, Malaysia berpotensi menjadi sebuah destinasi pelancongan kesihatan atas sebab-sebab berikut :

- i. Malaysia mengalami iklim yang panas (khatulistiwa) sepanjang tahun yang menarik minat pelancong dari negara-negara beriklim sejuk. Kebanyakan mereka adalah pelancong yang berasal dari negara-negara Asia Timur, Eropah Utara dan Barat, Oceania dan Amerika Syarikat. Kemasukan pelancong antarabangsa yang ramai ke Malaysia tertumpu pada bulan November, Disember dan Januari sepanjang tahun. Ini kerana pada bulan-bulan tersebut negara-negara di Hemisfera Utara dan Selatan mengalami musim sejuk. Destinasi pantai menjadi tumpuan pelancong untuk menikmati suhu yang lebih panas serta melakukan pelbagai aktiviti seperti berjemur, mandi laut, berehat, bersiar-siar, menyelam dan sebagainya.

ii. Malaysia mempunyai kekayaan sumberjaya alam semulajadi seperti hutan, gunung, tasik dan laut yang menggalakkan aktiviti pengembaraan dan cabaran. Kedatangan pelancong domestik dan antarabangsa tertumpu di kawasan yang dilindungi (Taman Negara, Taman Negeri dan Taman Laut). Jenis aktiviti yang dilakukan berdasarkan sumberjaya alam semulajadi adalah seperti berikut : (rujuk Jadual 3.1).

Jadual 3.1 : Ciri-Ciri Aktiviti Berdasarkan Sumberjaya Alam Semulajadi

Aktiviti Pelancongan	Sumberjaya Alam Semulajadi
Sukan <ul style="list-style-type: none"> • Pendakian, <i>absailing</i> • Menyusuri gua • Air (berlayar, kanu) • Menyelam 	Tebing curam, batuan berceracak Gua (kawasan bukit batu kapur) Tasik, sungai, terusan, laut cetek Laut yang cetek
Cabaran / Risiko Tinggi <ul style="list-style-type: none"> • Berakit menyusuri jeram • Terjunan <i>buggy</i> • Peluncuran gantung (<i>hang-gilding</i>) • Belon udara panas 	Jeram sungai Tebing curam, jambatan Kawasan tanah tinggi Kawasan yang luas dan tiada halangan
Perjalanan dan Pengembaraan <ul style="list-style-type: none"> • Menggunakan kereta dan motorsikal • Menyusuri sungai • Berbasikal • Berjalan kaki 	Persekitaran yang biasa yang mempunyai ciri-ciri menakjubkan Sungai, terusan Jalan, laluan pejalan kaki Jalan, laluan pejalan kaki

Sumber : Burton, 1995

Aktiviti-aktiviti pengembaraan yang dilakukan melibatkan penggunaan tenaga yang maksimum, mengeluarkan peluh dan melancarkan peredaran darah sekaligus menyumbang kepada peningkatan tahap kesihatan. Selain itu, Malaysia merupakan destinasi tumpuan pemain golf dunia kerana mempunyai padang golf yang berkualiti, dilengkapi kemudahan berkualiti, jaringan pengangkutan yang efisien serta kos perjalanan yang rendah. Lokasi tumpuan adalah di Lembah Klang dan Johor Bharu.

iii. Malaysia merupakan negara yang mempunyai kawasan perairan luas menjadi laluan perkapalan menghubungkan negara-negara di seluruh dunia. Era pengangkutan laut ke sesebuah destinasi pelancongan telah lama berkubur kerana pergerakannya lebih perlahan dan melibatkan masa yang panjang berbanding pengangkutan udara. Penggunaan kapal laut kini tertumpu kepada pelancong menghabiskan masa di dalam kapal persiaran dengan melakukan pelbagai aktiviti rekreasi dan moden. Laluan kapal persiaran dunia tertumpu di Laut Mediterranean, Amerika Utara, Caribbean, Asia Tenggara dan Oceania. Kedudukan Malaysia yang berada di laluan tersibuk perkapalan dunia selain mengalami iklim khatulistiwa menjadi tumpuan persinggahan kapal-kapal persiaran untuk mendapatkan bekalan operasi sekaligus memberikan peluang kepada penumpang melancong disini. Lokasi-lokasi persinggahan kapal persiaran tertumpu Pulau Pinang, Pulau Langkawi, Pelabuhan Kelang, Kuching dan Kota Kinabalu.

- iv. Kesedaran yang tinggi di kalangan pelancong terhadap kesihatan menyebabkan pengusaha-pengusaha penginapan serta pusat peranginan menawarkan pelbagai kemudahan dan perkhidmatan untuk kesejahteraan kesihatan pelanggan. Asalnya, pengusaha pusat peranginan dan penginapan hanya menyediakan bilik penginapan semata-mata untuk pelancong. Kini, kemudahan sauna, jakuzzi, urutan tradisional, aromaterapi, refleksologi, makanan herba disediakan tertumpu di hotel bertaraf tiga bintang ke atas. Selain itu, kawasan kolam air panas juga menjadi tumpuan pelancong domestik dan antarabangsa kerana mampu menyembuhkan pelbagai penyakit serta kos yang murah. Sebanyak 50 buah lokasi air panas di Malaysia yang sebahagian besarnya masih belum dibangunkan. Ini disebabkan kedudukannya terpencil di kawasan luar bandar yang sukar dihubungi dengan kenderaan. Negeri Perak mempunyai lokasi air panas paling banyak tertumpu di sepanjang Banjaran Titiwangsa. Taburan lokasi air panas di Malaysia adalah seperti berikut : (*rujuk Jadual 3.2*).

Jadual 3.2 : Taburan Lokasi Air Panas Di Malaysia

Kedah	
Air Hangat Village, Langkawi	Ulu Legong, Baling
Perak	
Sungai Klah, Sungkai	Tambun Hot Springs, Ipoh
Tapah	Hulu Slim, Batang Padang
Gopeng	Manong, Kuala Kangsar
Grik dan Pengkalan Hulu	Sg. Siput Selatan, Kampar
Kuala Lumpur	
Setapak	
Selangor	
Dusun Tua	Kerling
Batang Kali	Hulu Yam
Kuala Kubu Baru	Semenyih
Gombak	
Negeri Sembilan	
Pedas	Cengkau
Melaka	
Gadek	Alor Gajah
Bemban, Jasin	
Johor	
Batu Pahat	Labis
Pahang	
Bentong	Hulu Kuantan
Kelantan	
Machang	Jeli
Gua Musang	
Terengganu	
Kampung La Besut	
Sarawak	
Bau	
Sabah	
Poring	Tawau Hill Park

Ciri-ciri pelancong yang mengunjungi kolam air panas adalah berasal dari negeri-negeri berhampiran, menggunakan kenderaan sendiri, golongan dewasa, corak perjalanan bersama keluarga, tertumpu pada hujung minggu di waktu malam, 'day trippers' dan menghadapi penyakit kulit, lenguh sendi dan kebas kaki tangan. Kedatangan pelancong yang menggalakkan menyebabkan

beberapa lokasi air panas telah dibangunkan secara komersil seperti Ulu Legong Hotsprings di Baling Kedah, Tambun Hotsprings di Ipoh Perak, Sungai Klah Hotsprings di Sungkai, Perak dan Wet World Pedas Hotsprings di Negeri Sembilan.

- v. Kaedah rawatan yang ditawarkan untuk penyembuhan penyakit di Malaysia dapat dibahagikan kepada dua iaitu rawatan di pusat perubatan moden dan rawatan secara tradisional. Kedua-dua kaedah mendapat sambutan yang baik daripada pelancong kerana kelebihanannya dalam penyembuhan penyakit yang dihadapi. Pembangunan banyak pusat perubatan moden di Malaysia berpotensi dijadikan sebagai destinasi pelancongan kesihatan kerana menawarkan kos rawatan yang lebih murah, doktor yang berkepakaran dan mempunyai peralatan yang canggih. Beberapa lokasi dipromosikan bagi tujuan perubatan moden seperti Melaka, Port Dickson, Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Langkawi. Setelah mendapat rawatan di pusat perubatan, pelancong berpeluang bercuti dan berehat ke beberapa destinasi untuk proses penyembuhan.

Beberapa cabaran perlu diatasi bagi memastikan konsep pelancongan kesihatan terus berkembang di Malaysia meliputi :

- i. Keindahan kawasan alam semulajadi (hutan, laut, gunung, gua, tasik) perlu dikekalkan sepanjang masa dengan menguatkuasakan undang-undang sedia ada daripada aspek pembangunan kawasan, menentukan had daya tampungan (carrying capacity) dan kod etika pelancong.
- ii. Pihak Jabatan Geologi dan Mineral bersama-sama Jabatan Perancangan Bandar Dan Desa perlu mengeluarkan satu garis panduan pembangunan kawasan air panas daripada aspek mengenalpasti punca laluan air panas, rekabentuk bangunan, keselamatan pengguna dan sebagainya.
- iii. Menarik minat pihak swasta serta penduduk tempatan dalam merancang membangunkan kawasan-kawasan kolam air panas baru disamping menawarkan kaedah-kaedah rawatan tradisional lain seperti urutan, penggunaan herba, refleksologi dan sebagainya di lokasi tersebut.
- iv. Pihak yang bertanggungjawab terhadap destinasi (kerajaan atau swasta) perlu menaiktaraf kemudahan sedia ada dan berkualiti kepada pelancong seperti tempat letak kenderaan, tandas, chalet, wakaf, gerai, tong sampah dan sebagainya bagi menampung kedatangan pelancong yang meningkat.
- v. Papan tanda arah destinasi perlu diletakkan di lokasi-lokasi strategik seperti di susur keluar lebuhraya, persimpangan utama dan setiap 10 kilometer dengan saiz tulisan yang jelas.
- vi. Mencadangkan kepada pengusaha kapal persiaran dan agensi pelancongan supaya membentuk satu pakej pelancongan bersepadu yang melibatkan lawatan ke lokasi-lokasi sokongan apabila singgah di sesuatu destinasi.
- vii. Pengusaha pusat perubatan moden perlu bersama-sama dengan kerajaan dalam melakukan promosi dan pemasaran untuk menarik kedatangan pelancong mendapatkan rawatan di Malaysia.

PENUTUP

Arus permodenan menyebabkan majoriti masyarakat dunia hidup dalam tekanan untuk meneruskan kehidupan. Akibat tekanan yang dihadapi menyebabkan ramai individu berpotensi menghadapi penyakit sama ada fizikal atau mental. Kesedaran masyarakat mengenai keperluan penjagaan kesihatan mendorong mereka mendapatkan ubat-ubatan dan rawatan untuk kesejahteraan kesihatan. Malaysia mempunyai kekuatan sendiri dalam mengembangkan konsep ini di peringkat antarabangsa berdasarkan kedudukan geografi, iklim yang dialami, kos hidup yang

rendah, mempunyai kepakaran bidang perubatan serta sumberjaya semulajadinya Kerajaan juga memberikan perhatian serius kepada konsep ini dengan dasar-dasar yang diperkenalkan bagi menggalakkan perkembangannya. Walau bagaimanapun, konsep pelancongan kesihatan perlulah dipantau perkembangannya sepanjang masa supaya kesan positif dapat dinikmati oleh semua golongan sama ada pengusaha, kerajaan dan penduduk tempatan disamping meminimalkan kesan negatif seperti kerosakan sumberjaya, persepsi buruk pelancong dan kualiti perkhidmatan yang tidak memuaskan.

RUJUKAN

- Burton, R. 1995. *Travel Geography : Second Edition*. London: Pitman Publishing.
- Hall, C.M. & Weiler, B. 1992. What's Special About Special Interest Tourism?. Hall, C.M. & Weiler, B. (Ed), *Special Interest Tourism*. New York: John Wiley & Sons.
- Sime Darby Berhad. 2008. *Northern Corridor Economic Region Socioeconomic Blueprint 2007 – 2025*. Kuala Lumpur: Wisma Sime Darby.